Posudek na výukové DVD Obrazy války (stav DVD ke dni 21. 1. 2014)

recenzent: PhDr. Jan Mervart, Ph.D.

Předložené výukové DVD navazuje na již klasickou řadu výukových pomůcek z dílny Skupiny vzdělávání ÚSTR. Stejně jako v předchozích případech je i toto DVD postaveno na práci s filmovým médiem a stejně jako v minulosti obsahuje také obrazové a textové ukázky (především z memoárové literatury). Obsah DVD je rozdělen na dvě části, kdy první určují událostní okruhy (atentát na R. Heydricha, Mnichov atd.), zatímco druhá je orientována na obecnější témata (obrazy/reprezentace – lidské tělo, uniforma, transporty a podobně). Jednotlivé sekce jsou uvedeny průvodním anotujícím textem zprostředkovávajícím uživateli DVD historický kontext i záměry autorů a příkladně rozpracovanou didaktickou částí, jež poskytuje učitelům nezanedbatelnou inspiraci pro využití daných materiálů.

Za největší přínos považuji autorskou koncepci DVD, která není založena na vyčerpávajícím výkladu a vštěpování předem daných šablon a schémat, ale na nabourávání zažitých obrazů, představ, předsudků a stereotypů. Jestliže se autoři hlásí k dekonstruktivním metodám, jejich počínání není samoúčelné a prosté jakýchkoliv hodnot. Hodnoty spojené s moderním pojetím výchovy k občanství si recipienti DVD neosvojují přímo – repetitivně – ale na základě procesu, který je založen na kritické analýze předložených materiálů. Hodnotový postoj tak není opakován, nýbrž je reflektivně získáván. Osvojované hodnotové postoje se přitom nevztahují pouze k minulosti a její interpretaci, ale také k přítomnosti či budoucnosti. Jakkoliv je takový postup pracnější a vyžaduje větší nasazení učitele (ten zde není pouze v roli zprostředkovatele, ale spíše partnera, „spoluobjevovatele") i žáka/studenta, je bezesporu mnohem užitečnější; navíc na rozdíl od velkého množství jiných výukových pomůcek promyšleně rozvádí soudobé zahraniční trendy.

Výsledný efekt nespočívá pouze v osvojení dovedností jako je kritická práce s ikonickým materiálem, promýšlení zdánlivě samozřejmých pojmů, ale také v získání základních historických znalostí a povědomí o historickém kontextu (bez nich ostatně jsou předchozí kroky jen těžko představitelné). Rovněž jsem přesvědčen, že se žák/student při práci s DVD naučí vnímat neuzavřenost historického procesu a bude schopen na základě naznačených paralel „vystoupit" z časového vymezení protektorátu. Vedle toho by měl být také schopen překročit „výjimečnost" národních dějin a vnímat obecné historické trendy společností moderního typu.

Z filmového a historického hlediska považuji za mimořádné využití celé řady takřka neznámého nebo obtížně nedostupného filmového materiálu hrané, dokumentární či ryze propagandistické povahy. Na druhou stranu je otázka, zda uživatel tuto přednost ocení a zda by nedal přednost poněkud subtilnější a přehlednější podobě DVD. Tento moment nechť je ovšem předmětem budoucího ověření praktického využívání DVD (zatímco někteří učitelé

budou patrně odrazeni širokou škálou nabízeného materiálu, jiní mohou být naopak přitahováni jeho jedinečností).

Při finální redakci, jež bude vzhledem k faktickým či stylistickým poznámkám k jednotlivým textovým částem třeba, bych dal na zvážení ještě kompletní revizi otázek pro žáky/studenty („analyzujeme, interpretujeme"). I když se jedná o nezávazné vodítko pro učitele, přeci jen by bylo patrně na místě „vykalibrovat" tuto část v poměru ke zmíněným cílům výukové pomůcky; na mnohých místech lze zaregistrovat nadužívání tradičních otázek ve stylu „kdy", „kde", „co"?

Za jistý nedostatek lze zároveň považovat určitou nevyváženost projevující se v kritickém přístupu k filmovému a obrazovému materiálu (proč byl natočen, jaké cíle sledoval, jaký narativ opakoval nebo naopak zaváděl či narušoval) oproti využití jednotlivých memoárových ukázek. Ty ve valné většině neslouží ani tak jako předměty kritické analýzy, ale splňují spíše ilustrativní funkci. Jakkoliv tuto nevyváženost chápu jako autorský záměr, měla by být přiznána v úvodu (bez toho by mohlo dojít k nechtěnému dojmu o větší „čistotě"/důvěryhodnosti textu).

Vzhledem k celkovému pojetí DVD dávám zároveň na zvážení používání některých spojení/pojmů: „československý národ", „sudetský Němec" (zdá se mi vhodnější nahradit neutrálnějším „český Němec"), „Sudety" („německé pohraničí"). Při finální redakci bude též nezbytné sjednotit podobu slov Protektorát/protektorát, Wehrmacht/wehrmacht, Luftwaffe/luftwaffe. Otázkou zůstává, zda se v textech vzhledem k cílové skupině nepokusit o minimalizaci výskytu pojmů jako „narativ", „diskurs" a podobně.

Na základě výše uvedených okolností doporučuji DVD po pečlivé redakci k publikování. Do jeho současného tvaru není potřeba nijak radikálně zasahovat.

V Praze 23. února 2014

Jan Mervart

Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.